

Милица Винавер-Ковић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за романистику
milica.vinaver.kovic@fil.bg.ac.rs

Приказ
UDC: 811.133.1: 005.745“2022”(049.32)

Татјана Самарџија
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за романистику
tatjana.samardzija@fil.bg.ac.rs

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
ПОСВЕЋЕНА ФРАНЦУСКИМ СТУДИЈАМА
LES ÉTUDES FRANÇAISES AUJOURD’HUI 2022

Универзитет у Београду – Филолошки факултет,
4–5. новембар 2022.

Почеком новембра 2022. на београдском Филолошком факултету одржан је петнаести међународни научни скуп *Француске студије данас (Études Françaises aujourd’hui)*. Овај скуп сваке године наизменично организују четири катедре за француски језик и књижевност у Србији, на универзитетима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу. Конференција традиционално окупља истраживаче из Србије и Француске, као и из земаља нашег региона, западне Европе и франкофонских арапских земаља.

Организатори су овог пута за тројно поље француских студија предложили две главне теме – једну књижевнаучну, другу лингвистичку – са широким спектром подтема, методолошких, теоријских и дисциплинарних варијанти, док су дидактичку компоненту тријаде надовезали на лингвистичку тему. Књижевна секција била је посвећена поетици и естетици огледала: огледало и огледање требало је узети као мотив, тему или поступак. Лингвистичка секција поставила је фундаментално питање идентитета језичких јединица свих врста и нивоа, те њиховог хоризонталног и вертикалног међуодноса, посматраних како с аспекта њихове структуре, тако и, првенствено, из угла значења. Лингвистички део скупа укључио је и

дидактичке теме. Тако су дидактичари били позвани да из свог угла и искуства покажу како се у активностима рецепције, продукције, интеракције и медијације конструише језички смисао, посебно у сарадњи учесника у комуникацији, а на основу компетенција из матерњег и страног језика.

После свечаног отворења, када су се учесницима обратили званичници Филолошког факултета и Француског института у Србији, радни део конференције отпочео је излагањима четири пленарна говорника. Најпре је Јелена Новаковић, доајенка романистике у Србији и награђивана преводитељка са француског, приказала како се тема огледала развијала у француској књижевности 20. века, ставиши посебан нагласак на опусе Малроа, Бретона, Сартра, Камија, Турнијеа, Перека и Ле Клезиоа. Одроз у огледалу нас очарава али буди и зебњу јер ремети слику коју имамо о свету и о себи самима, тј. подрива наш идентитет: писци стога често прибегавају спекуларности како би преплели и сучелили привид и суштину, сличност и страност, објективност и субјективност. Потом је Оливије Суте (Olivier Soutet), професор емеритус Универзитета Сорбона и један од најугледнијих француских лингвиста данашњице, представио развој концепата језичке јединице и конструкције значења из дијахронијске и синхронијске перспективе, с нагласком на психолингвистичком теоријском приступу. И једна и друга перспектива омогућују да ова два концепта сагледамо екстерно, као делове целине, или интерно, као резултате процеса.

Александар Прстојевић, професор на француском Националном институту за источне језике и цивилизације (INALCO), аутор значајних студија из теорије књижевности, компаративне и књижевности 20. века, протумачио је у новом светлу чувену расправу између Барта и Пикара која је средином шездесетих година обележила француску интелектуалну сцену и трасирала приступ књижевним делима за неколико следећих деценија; он је довео у питање њен тадашњи, наводни, исход – победу нове критике. Пленарна сесија конференције закључена је излагањем Верана Станојевића, редовног професора Филолошког факултета у Београду и најутицајнијег романисте на нашим просторима, које је имао задатак да преиспита Рајхенбахов и неорајхенбаховски схематски приказ система француских глаголских времена у светлу формалне семантике, показујући како се у потоњем теоријском оквиру могу извести услови истиности исказа, као и, пре свега, јасно дефинисати семантички допринос глаголског времена значењу целокупног исказа.

После ових пленарних излагања, скуп се одвијао у пет паралелних сесија посвећених књижевности, односно лингвистици. Услед објективних (ваннаучних) препрека, изостало је неколико најављених излагања иностраних истраживача, што је нарочита штета за традуктолошки приступ (троје њих је у резимеима било засновало анализе на проблемима превођења).

Књижевне сесије обухватиле су радове деветнаесторо истраживача, од којих је једна научница учествовала виртуелно, а многобројне колеге

су пратиле заседања онлајн. Излагања су била груписана по темама и/или хронолошки. Само један рад бавио се средњовековним периодом, неколико истраживача посветило се писцима 17. и 18. века, један рад односио се на стваралаштво 19. века, а било је и више радова о књижевности 20. века, те о савременим француским и франкофоним ауторима.

Катрин Ебер-Земинова (Catherine Ebert-Zeminová) с Карловог универзитета у Прагу испитивала је компаративно митеме о Нарцису од Овидија до симболиста и декадената с краја 19. и почетка 20. века, те улогу огледала и одраза у Нарцисовом односу према смрти. Петр Килоушек (Petr Kyloušek) са Масариковог универзитета у Брну показао је како у шестоделној серији романа канадског франкофоног романописца и драматурга Мишела Трамблеа под насловом *Chronique du Plateau Mont-Royal*, а писаној делом по угледу на Марсела Пруста, лик рођака Марсела, у извесном погледу пишчевог двојника, генијалног али поремећеног уметника, упућује на проблеме стварања и идентитета. Ева Волджихова Беранкова (Eva Voldřichová Beranková) са Карловог универзитета у Прагу указала је на учесталост теме одражавања и удвајања као посебне стратегије којима данашњи швајцарски писци француског израза, без обзира на генерацијске разлике, успевају да се наметну из своје (релативне) периферије париском центру; за пример су узети Жан-Марк Лове, Ноел Рева и Жоел Дикер, а удвајање је анализирано као текстуални поступак и као део њиховог јавног наступања. Снежана Петрова са Универзитета „Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу определила се да књижевност посматра као огледало одређеног друштва и епохе, запитавши се да ли та опора слика има повратно дејство; анализирала је Бегбедеове романе као одраз савременог париског друштва.

Марија Панић са Универзитета у Крагујевцу издвојила је у средњовековним дидактичким текстовима званим *speculum* (огледало или слика света) биљне елементе који, као и животиње, стоје у служби описивања света и моралне поуке; посебно се осврнула на поједине француске бестијарије и енциклопедије, те на текст из 13. века *Palma contemplationis*. Жељка Јанковић са Универзитета у Београду приказала је уметнуте, другостепене приповести у роману *Принцеза де Клев* као огледала која одражавају и осветљавају главни наративни ток, а потом је испитивала односе симетрије између елемената и улогу погледа у роману. Димитри Гарнкажик (Dimitri Garncarzyk) са Универзитета „Via Domitia“ у Перпињану пошао је од илустрације на насловној страни чувеног Батеовог (Batteux) естетичког трактата из 1746, који приказује двоје деце како се огледају а реферише на једну Федрову басну, како би у неокласичној естетици 18. века анализирао етичку димензију мимезе (и даље традиционално узете као подражавање природе у уметности), али и утицај модерног емпиризма. Биљана Тешановић са Универзитета у Крагујевцу тумачила је слабије познат комад Жан-Жака Русоа *Narcisse ou l'Amant de lui-même* где антички

мит о Нарцису добија нову дубину тиме што се главни лик заљубљује у сопствени портрет у женском обличју, не препознавши самог себе. Комички набој почива на његовој идентитетској кризи и самољубљу; међутим, негативни осамнаестовековни моралистички предзнак изгубио се у наше постмодерно доба којим доминира ннеонарцисоидност.

Даниела Ђурко са Универзитета у Задру посветила је своје излагање Шатобријановим мемоарима у ранијој и познијој верзији (*Успомене из мој живоша, Зајробни мемоари*), усредсредивши се на питања идентитета (умножених узастопних Ја) и памћења у процесу писања, при чему је указала да је са Наполеоном писац имао спекуларан однос. Франо Вранчић са Универзитета у Задру позабавио се Бернаносовом хришћанском мишљу у његовим полемичким огледима, почев од националистичке реакционарне збирке текстова из 1931. (*Велики стѝрах исѝравномислећих*), преко антифранкистичких *Великих ѝробаља на месечини* из 1937, до пишевог ангажмана у прилог Покрета отпора. Патрик Левачић (Patrick Levačić) са истог универзитета истражио је функционисање огледала, у складу са хришћанским егзистенцијализмом, у првом Бресоновом дугометражном филму *Анђели ѝреха* (1945), упоредивши га са Сартровим комадом *Иза заѝворених враѝа* и његовом филмском екранизацијом из 1954. Нађа Ђурић са Универзитета у Београду анализирала је, ослонивши се на поставке П. Рикера и А. Миксел (Anne Michel), како се прошлост огледа и актуализује у породичној трилогији *Лавиринѝ свеѝа* Маргерите Јурсенар.

Весна Цакелјић са Универзитета у Београду испитала је како се идеје о бродолому цивилизације, које је либански франкофони писац Амин Малуф изнео у истоименом есеју из 2019, огледају у његовом новом роману *Nos frères inattendus* (2020); она је, иначе, превела на наш језик многа Малуфова дела. Мирна Сфеир (Mugna Sfeir) са Универзитета у Сорбони инспирисала се поетиком релације Едуара Глисана да би упоредила опусе и фигуре два веома различита арапска франкофона аутора, Мароканца Абделатиѝа Лаабија и Либанца Александра Нажара.

Павле Секеруш и Ивана Живанчевић Секеруш са Универзитета у Новом Саду показали су како се у књижевном тексту (као у каквом огледалу) огледа, структурише и трансформише свет и сам аутор, изабравши за пример награђивани бицикlistички путопис савременог француског писца Емануела Рубена *Уз Дунав*. Нермин Вучељ са Универзитета у Нишу тумачио је тзв. ефекат огледала (у психолошком смислу) у недавно објављеном и веома запаженом роману *Radical* (2020) младог француског писца, певача и уметника Тома Конана, који бескомпромисно сецира савремено француско друштво и младу генерацију. Небојша Влашкалић са Универзитета у Новом Саду тумачио је бајке и друге поучне приче француске списатељице и педагога из 18. века Гђе Лепренс де Бомон, чија је обрада „Лепотице и звери“ послужила за касније екранизације; мотиви врлине и лепоте тесно су у њеном опусу везани за мотив огледала, а одражавање је

троструко (спољни изглед ликова, унутрашњи одраз њихове врлине и духа, те одраз тадашњег друштва). Милица Винаве Ковић са Универзитета у Београду показала је како се научни експерименти на животињама огледају у дискурсу савременог научнофантастичног романа, у перспективи популаризације науке али и идеолошке критике, узевши за пример роман *Меморари из џунгле* савременог француског писца и филозофа Тристана Гарсије.

Пет лингвистичких секција скупа *Француске студије данас* показале су изузетну разноликост научних интересовања у лексикологији, морфологији, фонетици, синтакси, текстуалној лингвистици, традуктологији.

Већ рад Томиславе Бошњак Ботице, с Института за хрватски језик и лингвистику, и Саре Кошутар, с Едукацијско-рехабилитацијског факултета Загребачког универзитета, иступа из уобичајеног тематског оквира скупа одабиром теме која је примарно кроатистичка: реч је о корпусном истраживању „Вишеструкости флективних облика у хрватском“ („La surabondance des formes dans la flexion croate“), односно дублета глаголских и именских облика. Ауторке доводе у питање стандардни образац по ком једном значењу одговара само једна језичка форма, постављајући питање порекла и стабилности дублета на синхронијској равни.

Соња Шпадијер, с Универзитета Црне Горе, излагала је о „Заменици *on* као модализатору у систему индиректног говора“ („Le pronom *on* comme modalisation dans le système du discours rapporté: quelques valeurs sémantico-stylistiques“) и њеним семантичким и стилистичким вредностима. Ауторка кроз карактеристичне примере показује како ова заменица, која се сматра обележјем говорног језика, заправо може да буде показатељ говорниковог става према садржини исказа.

Ирина Бабамова, с Универзитета „Свети Кирил и Методије“, разматрала је „Конструкцију *se faire* + инфинитив и њене еквиваленте у македонском“ („La construction *se faire* + infinitif et ses équivalents dans la langue macédonienne“). С обзиром на то да фактитивна конструкција какву налазимо у француском не постоји у македонском, као ни у српском језику, ово излагање било је релевантно и за српске традуктологе.

Јелена Брајовић и Дејана Мирковић Бирташић, са Филолошког факултета у Београду, предложиле су дидактичку употребу липограма у излагању „Од ограничења ка учењу и размишљању – липограм у образовању наставника“ („Des contraintes vers l'apprentissage et la réflexion – lipogramme dans la formation des enseignants“), где су изложиле искуства с употребом липограма у настави методике на завршној години основних студија Француског језика, књижевности и културе. Док с једне стране ово лудичко средство стимулише пажњу, оно подстиче и језичку креативност, а нарочито обогаћење лексичког фонда студента.

Наташа Радусин Бардић, са Филозофског факултета у Новом Саду, представила је дидактизацију „Консонантског уланчавања на часу фонетике за србофоне студенте француског као страног језика“ („L'enchaînement

consonantique en cours de phonétique destiné aux étudiants serbophones de FLE“). На темељу снимака читања непознатог текста, ауторка предлаже вежбе изговора за србофоне студенте француског језика.

Мила Јанишова, са Карловог универзитета у Прагу, обрадила је тему огледала и огледања на дидактички начин у излагању „Ефекат огледала и поглед (на) другог у настави француског као страног језика“ („L'effet miroir et le regard de/sur l'Autre dans l'enseignement du FLE“), које се бави интеркултурном димензијом учења страних језика у формирању наставника страних језика. У контексту све интензивнијих миграција, које суочавају језике и културе, ауторка предлаже материјале који оспособљавају будуће наставнике за интеркултуралну комуникацију.

Анита Кузмановска и Милена Касапоска с Универзитета „Свети Кирил и Методије“ посветиле су своје излагање теми „Медијација: нови изазов у настави француског као страног језика“ („La médiation: un nouveau défi dans l'enseignement du FLE“). Полазећи од констатације да је концепт медијације недовољно познат наставницима француског језика у Македонији, ауторке предлажу различите формате, компоненте и стратегије медијације примењиве у наведеном дидактичком контексту.

Александар Стефановић са Сорбоне компаративно је разматрао „Синонимију у пословном дописивању: поређење француског и српског језика“ („Synonymie dans la correspondance commerciale: comparaison entre français et serbe“). Он сматра да је пословна синонимија – лексичка и морфосинтаксичка – развијенија у француском језику. Уједно, он указује на честе архаизме модалне вредности у пословном дописивању, као и на термине страног порекла својствене обама језицима.

Андерс Бенгтсон с Универзитета у Стокхолму изнео је „Једну лингвистичку студију суфикса *-issime*“ („Le suffixe *-issime*: une étude linguistique“), у којој указује на својеврсно „васкрсење“ овог суперлативног суфикса, нарочито у неформалној комуникацији. Савремена употреба овог суфикса сагледана је из семантичког, синтаксичког и прагматичког угла.

Радка Мудрохова са Карловог универзитета у Прагу представила је „Сливене амалгаме у савременом француском“ („Les amalgames comproqués en français actuel“). Реч је била о карактеристикама сливеница, али и других типова сложеница у француском (фр. *mot-valise*).

Зоран Николовски с Универзитета „Свети Климент Охридски“ излагао је о „Лексичким англицизмима из области транспорта у француском језику“ („Les anglicismes lexicaux en français dans les transports“), указујући на плимину позајмљеница у овој области, при чему су њихова графичка, фонетска и семантичка прилагођавања циљном језику врло ограничена.

Мојца Шламбергер Брезар с Универзитета у Љубљани излагала је рад „Дискурзивне јединице између говорног и аргументативног чина: шта повезују конектори?“ („Unités discursives entre l'acte de parole et acte argumentatif: que relie les connecteurs?“), у ком разматра однос говорних

чинова као прагматичких јединица и исказа као синтаксичко-дискурзивних јединица. Упоредивши корпус из словеначког и француског, она закључује да синтаксичке структуре и семантика делују независно.

Самир Бајрић с Универзитета Бургундије представио је „Исказивање као стваралачки извор двозначности“ („L'énonciation comme force créatrice de cas d'ambiguïté“). Полазећи од сопственог концепта лингвистичке неотеорије, он показује да се, у случају поддетерминисаности исказа, двосмисленост елиминише механизмом одрицања од алтернативне интерпретације.

Татјана Ђурин, с Универзитета у Новом Саду, и Иван Јовановић, с Универзитета у Нишу, учествовали су на скупу излагањем „Кад људи постану безрепа стока или нафракане козе: концептуална метафора ЉУДИ СУ ЖИВОТИЊЕ у француским и српским фраземима“ („Quand les gens sont du « bétail sans queue » ou des « chèvres coiffées »: métaphore conceptuelle LES HUMAINS SONT DES ANIMAUX dans les phrasèmes français et serbes“). Путем мапирања од изворног на циљни домен, они указују на велику продуктивност зоосемије у оба језицика, која је уродила већим бројем сличних или истих израза.

Компаративни и когнитивни приступ наћи ћемо и у раду из фразеологије Марте Петрак и Богданке Павелин Лешић с Универзитета у Загребу, које су свој рад насловиле „Фразеолошко сучељавање: контрастивно проучавање француских и хрватских фразеологизама са речима *tête* и *глава*“ („Tête-à-tête phraséologique : étude contrastive des phraséologismes français et croates comportant les éléments *tête* et *glava*“). На темељу електронског корпуса, ауторке су показале у којој мери истраживани фразеологизми одговарају концептуалним метафорама и метонимији.

Милица Мирић с Универзитета у Београду је у излагању под насловом „Да ли се сви научни истраживачи једнако изражавају? Друштвене и биомедицинске науке“ („Tous les chercheurs s'expriment-ils de la même manière ? Cas des sciences humaines et des sciences biomédicales“) упоредила резиме научних радова из друштвених и биомедицинских наука, уз претпоставку да међу једнима и другима постоје структурне разлике.

Елвин Абасбејли с Универзитета у Билкенту поставио је у свом излагању изузетно занимљиво питање „Како превести на италијански и руски терминологију територијалне администрације Отоманског царства?“ („Comment traduire en italien et en russe la terminologie de l'administration territoriale de l'Empire ottoman ?“). Примери су се тицали низа отоманских термина за „територију“, „посед“, „границу“ и „војводство“.

Излагање Бранка Ракића с Универзитета у Београду имало је наслов „Превођење и конструисање значења као двосмерни пут“ („La traduction et la construction du sens : un chemin à double sens“). Ракић још једном разматра темељно традиционално питање ког су реда јединице које преводимо, разрађујући на примерима теоријске концепте визуализације, девербализације и реформулације.

Софија Филиповић с Универзитета у Нишу се посебно занимала за „Анализу грешака у радовима из превода србофоних студената са француског“ („Analyse des erreurs dans les épreuves de version faites par les étudiants de la Langue et littérature françaises serbophones“). На темељу студентских превода француских романа и приповедака, ауторка предлаже дидактичку медијацију као средство указивања студентима на пропусте у преводу.

Коначно, Татјана Самарџија с Универзитета у Београду упоредила је „Герундив и партицип презента у координацији“ („Gérondif et participe présent en coordination“) како би показала да се ове две глаголске структуре јављају у координацији вековима уназад, укључујући и књижевност 21. века, што представља аргумент у корист анализе герундива на предлог *en* и партицип презента.

Петнаесто издање међународне конференције ФРАНЦУСКЕ СТУДИЈЕ ДАНАС оправдало је амбиције организатора и учесника разноврсношћу научних приступа и истраживаних тема, као и богатством налаза. Окупило је стручњака за француске и франкофонске студије из Србије, Хрватске, Црне Горе, Северне Македоније, Словеније, Чешке, Француске, Шведске и Турске. Премда су се неки учесници одлучили за учешће на скупу преко интернета, истинско задовољство представљали су сусрети уживо, који су омогућили интензивнију комуникацију и размену научних идеја и резултата истраживања.